

UOT 378.016

DİL MÜHİTİNDƏN KƏNAR XARİCİ DİLİN ÖYRƏNİLMƏSİNDƏ VIDEO MATERIALLARDAN İSTİFADƏ

ALLAHQULİYEVA CAVAHİR MİRƏHƏD qızı

Sumqayıt Dövlət Universitetinin nəzdində Sumqayıt Dövlət Texniki Kolleci, müəllim

Aydan.Allahquliyeva@mail.ru

Açar sözlər: dil mühiti, xarici dil, dil öyrənmələr, videomateriallar, kommunikativ, metodika

Son zamanlar ölkəmizdə xüsusilə də gənclər arasında xarici dillərin öyrənilməsinə marağın artması müşahidə olunur. Bunu respublikamızın dünyaya inteqrasiyasının nəticəsi kimi qəbul etmək olar. Azərbaycan şirkətlərinin dünya iqtisadiyyatına qatılması, yerli iş adamlarının xarici həmkarları ilə birgə həyata keçirdiyi müştərək layihələrin sayının artması, daha çox xarici şirkətlərin Azərbaycanda iş qurmağa həvəs göstərməsi, tələbə mübadiləsi, həmçinin turizm biznesinin inkişafının nəticəsi kimi müxtəlif növ miqrasiya proseslərinin və əcnəbi vətəndaşların Azərbaycanın tarixinə, siyasi və mədəni həyatına marağının artması, buna bariz nümunədir. Bu və digər məsələlərə bağlı dil mühitindən kənar xarici dilin öyrənilməsi problemi daha da aktuallaşır. Səbəb kimi hər hansı bir xarici dilin dil mühitindən kənar öyrənilməsi zamanı həm müəllimin, həm də öyrənənin bir çox çətinliklərlə üzləşməsinə göstərmək olar. Bu çətinliklər aşağıda göstərilən faktlarla bağlıdır:

- müxtəlif təhsil sistemlərinin spesifikasiyası və həmin ölkədə xarici dilin tədrisində üstünlük verilən tədris metodları (məsələn, Böyük Britaniyada xarici dilin tədrisi metodları kommunikativ metodikaya əsaslanır, burada təlimin “əyləncəli” olmasına xüsusi diqqət yetirilir);
- xarici dili öyrənənlərdə “daxili motivasiyanın” olmaması və ya zəifləməsi (burada “xarici dilin həyat fəaliyyətini təmin etmək məqsədi ilə istifadə olunması və daxili tələbatın formalaşdırdığı öyrəndiyi xarici dili istifadə etmək istəyi” nəzərdə tutulur [5, s.35] xarici motivasiyanın isə ümumiyyətlə olmaması, yəni tələbənin nə isə öyrənmə biləcəyi və onun linqvokulturoloji, sosial-mədəni, sosiolinqvistik və digər bacarıqlarını formalaşdırmağa xidmət edən mühitin yoxluğu;
- xarici dil dərslərini tədris edən müəllimin fərqli dil və mədəniyyət mühitində mədəniyyətlərə komünikasiya qurmaq üçün kifayət qədər yaxşı hazırlıqlı olmaması.

Təbii ki, yuxarıda göstərilənlər hələ mövcud çətinliklərin tam siyahısı deyil. Lakin xarici dil öyrənmələr üçün dil mühitinin olmamasının kifayət qədər ciddi maneə olduğunu və bu problemin həllinin tapılması istiqamətində addımlar atılmasının zəruriliyini göstərmək üçün yetərli sayıla bilər.

Xarici dil öyrənmələr üçün öyrəndiyi dili tətbiq etmək sahələrinin olması və bu dildən daha uğurlu istifadə etməsi üçün onun sosial-mədəni bacarıqlarının formalaşdırılması da vacib amillərdəndir. Sosial-mədəni bacarıqlar “öyrənilən dilin ölkəsi, milli-mədəni xüsusiyyətləri, həmin dil daşıyıcılarının sosial və nitq davranışı haqqında biliklər və bu biliklərdən ünsiyyət zamanı dil daşıyıcılarının adətlərinə, davranış qaydalarına, etiket tələblərinə, sosial şəraitinə və davranış stereotiplərinə riayət edərək istifadə etmək bacarığıdır” [2, s.287]

Bu məsələnin həllində müxtəlif növ videomaterialların (bədi filmlər, müxtəlif verilişlər, animasiya filmləri və s.) istifadəsi dil öyrənmə üçün səmərəli yardım vasitəsi ola bilər. Buna səbəb kimi həm bu vasitələrin asan əldə olunması, həm də istifadə üçün rahat, zəngin informasiyalı, universal əyani vəsait kimi işlənməsinin mümkün olduğunu göstərmək olar. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, müasir dövrdə cəmiyyətin kommunikativ sahəsinin böyük və həm də daim genişlənən hissəsini məhz informasiya texnologiyaları tutur və bu texnologiyalar inkişaf etdikcə insanlar

ətrafdan informasiyanın çoxunu əsasən videokommunikasiyalar vasitəsi ilə əldə edir. Elə bu səbədən də dərslərdə videomateriallara müraciyyət olunması dil öyrənilmənin motivasiyasının artmasına xidmət edir. Bu sahədə geniş araşdırmalar aparan rusiyalı alim Bıkova hesab edir ki, dil mühitindən kənar xarici dil öyrənilməsi : "...tələbələrini maraqlandırmmaq üçün təlim dildən mədəniyyətə doğru deyil, əksinə, mədəniyyətdən dilə istiqamətlənməlidir. Mədəniyyət tələbələrin marağını iləşdirə biləcək həmin o qarmaqdır." [3, s.472]

Yad dil mühitində xarici dilin öyrənilməsi üçün müəllimin mədəniyyətlərarası dialoqa üstünlük verməsi də vacib şərtlərdəndir. Çünki "...dilin tədrisi ilə mədəniyyətlərarası ünsiyyət arasında sıx bir əlaqə mövcuddur. Hər bir xarici dil dərsi fərqli mədəniyyətlərin kəşiməsi, mədəniyyətlərarası ünsiyyət səriştəsinin modelini öyrədən mühit kimi qiymətləndirilə bilər". [1, s.10]

Deiyilənləri nəzərə alaraq, dərslərdə videomateriallardan istifadə olunmasının üstün cəhətlərini göstərmək olar. İlk növbədə, onlar şifahi nitqin inkişafında tükənməz mənbə kimi çıxış edir. Xarici dil tədrisində bu sahə ən zəif yer hesab olunur, çünki tələbələrin auditoriyadan kənar dil daşıyıcıların nitqini eşitmək imkanları yoxdur və onlar üçün yeganə nümunə yalnız müəllim nitqidir. Videomaterialı müşahidə edən şifahi nitq isə tələbələr tərəfindən daha asan mənimsənilir. Bununla yanaşı, videomateriallar canlı danışıq dilinin istifadəsini bu dilin müxtəlif funksional üslublarını nümayiş etdirmək üçün mükəmməl vasitədir. Ekranada görünən canlı insanlar və onların nitqi tələbələrdə daha çox maraq oyadır və daha tez yadda qalır. Onlar tələbələrin linqvomədəni, sosial-mədəni, və mədəniyyətlərarası kommunikasiyasını yüksəldir. Beləliklə, bədii filmlərin nümayişi tələbələrdə emosional əksreaksiya yaradır, dil daşıyıcılarının məişətindən, həyat tərzindən, müxtəlif tarixi dövrlərindən, ənənələrindən, inanclarından, bayramlarından, və s. təsəvvür yaradır (məsələn, filmlərdə nümayiş olunan milli baryamların keçirilməsi səhnələri), başqa millətin nümayəndələrinin bir-birinə münasibətinin milli xüsusiyyətlərini anlamağa kömək edir, məhz bu xalqa xas olan etiket çərçivəsində emosiyaların nümayiş etdirilməsi üsulları ilə tanış edir: "Kino, ilk növbədə, vizual sənətdir, burada psixoloji məqamlar əsasən səs və vizual effektlər vasitəsi ilə çatdırılır, yəni filmə nitqin hər bir sözün, hər bir replikanın gizli mənasını anlamağa yardım edən konkret mimik hərəkətlər və hadisənin baş verdiyi şəraitin ətraflı təsviri ilə eyni anda təqdim olunduğuna hesablanmışdır." [4, s.4]

Xarici dil dərslərində müxtəlif televiziya verilişlərindən video materialların istifadə olunması (xəbər verilişləri, analitik verilişlər, sənədli verilişlər, müsahibələr, tok-şoular və s.) tələbələrini həmin ölkənin aktual ictimai-siyasi problemləri ilə, bu ölkənin tarixi şəxsiyyətləri, görkəmli ədəbiyyatçıları, rəssamları, bəstəkarları və digər sənət adamları ilə tanış edir. Eyni zamanda bu öyrənilən dildə mövcud etiket normaları və tələblərini (məsələn müxtəlif dillərdə müəllimə müraciyyət formaları fərqlidir), ölkə haqqında yaranmış və fikirlərdə yer almış stereotipləri dəyişməyə də yardım edir. Bundan əlavə, videomateriallarda çoxlu sayda adlar, frazeologizmlər, danışıq klişələri var ki bu da onların daha rahat mənimsənilməsinə və daha sonra canlı danışıq dilində istifadə olunmasına şərait yaradır.

Videomateriallardan istifadə məqamlarına gəldikdə qeyd etmək lazımdır ki, bu universal vasitələri xarici dil tədrisinin istənilən mərhələsində istifadə etmək olar. İlk dərslərdə qısa parçalardan başlamaq məqsədəuyğun hesab edilir. Bu mərhələdə onlar yalnız şifahi nitqi anlamaq bacarığını formalaşdırmaq üçün bir vasitə kimi istifadə olunmalıdır, çünki burada verbal komponent qeyri verbal komponentlə (jestlər, mimika, intonasiya, şərait) tamamlanır. Növbəti mərhələlərdə video materiallar dərslərin yalnız bir elementi yox artıq dərslərin əsasını təşkil edə bilər. Materiallar tələbələrin marağına, tədrisin praktiki məqsədlərinə uyğun seçilməli və tələbələrdə motivasiya yaratmalıdır.

Videomateriallarla dərslərdə keçmə metodikasını ənənəvi şəkildə qurmaq məsləhətdir. Yəni videomateriala baxışdan öncə yerinə yetirilən tapşırıqlar, baxış zamanı verilən suallar və tapşırıqlar və baxışdan sonra yerinə yetirilən tapşırıqlar sırası gözlənilməli və mərhələlərlə yerinə yetirilməlidir.

Beləliklə, dil mühitindən kənar şəraitdə xarici dilin öyrənilməsində tələbələrin sosial-mədəni bacarıqlarının formalaşması üçün videomateriallardan istifadə dərslərin vacib komponentlərindən

biridir. Bu materiallar böyük potensiala malikdir. Onların əsasında müxtəlif tematik dərslər və maraqlı auditoriyadan xaric iş hazırlanmaq olar. Dil mühitindən kənar xarici dilin öyrənilməsində video materiallardan istifadə qismən də olsa dil mühitinin olmamasını kompensasiya etməyə yardım edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyeva A. İtalyan dilinin tədrisində milli-mədəni faktorlar / “Xarici dillərin tədrisinin aktual problemləri” mövzusunda Azərbaycan Dillər Universitetinin yaranmasının 80 illiyinə həsr olunmuş Respublika elmi-praktiki konfransının tezisləri (11-12 may, 2017-ci il). Bakı: Mütərcim, 2017, 520 s.
2. Азимов Э.Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Азимов Э.Г., Щукин А.Н. М.: Издательство ИКАР, 2009. 448 с.
3. Быкова О.П. К вопросу о принципиальных различиях в преподавании РКИ в российских и зарубежных учебных заведениях / I Междунар. науч.-практ. Интернет-конф. «Русский язык. Литература. Культура: актуальные проблемы изучения и преподавания в России и за рубежом». Труды и материалы. М.: МАКС Пресс, 2010, с. 470-480
4. Игнатъев О.В. Речь в кино и средства киновыразительности при изучении русского языка иностранными учащимися / Профессионально направленное обучение русскому языку иностранных граждан. Сборник материалов международной научно-практической конференции. т.2. М., 2010, с. 3-7
5. Орехова И.А. Языковая среда есть. Языковой среды нет. / Орехова И.А. Русский язык за рубежом. №3. 2007, с.35-38

РЕЗЮМЕ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВИДЕОМАТЕРИАЛОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ ВНЕ ЯЗЫКОВОЙ СРЕДЫ

Аллахгулиева Дж.М.

Ключевые слова: языковая среда, иностранный язык, изучающие язык, видеоматериалы, коммуникативный, методика

В статье говорится о приоритетности коммуникативного метода обучения в процессе изучения иностранного языка вне языковой среды в современный период. Широкое использование видеоматериалов на уроках иностранного языка в рамках данного метода отмечается как универсальное средство, способствующее мотивации обучающихся и их близкому знакомству с историей, культурой, общественно-политической жизнью страны изучаемого языка, подчеркиваются преимущества и эффективность таких уроков. Наряду с указанием на положительные качества таких уроков, так же затрагивается и вопрос методики проведения уроков этого типа.

SUMMARY

USE OF VIDEO MATERIALS IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING OUT OF THE LANGUAGE ENVIRONMENT

Allahgulyeva J.M.

Key words: language environment, foreign language, language learners, video materials, communicative, methodology

This paper deals with the importance of communicative method in the teaching of modern foreign language. The use of video materials in this teaching method is demonstrated, and stressed that the use of video materials is a universal tool for motivating learners and it makes closer look at the history, culture, social and political life of the country where they study the language. Beside this, to the advantages of video-based lessons outlines of these lessons are researched in this paper.

Daxilolma tarixi:	İlkin variant	13.12.2019
	Son variant	05.03.2020